

2013 Gegužės 14

Aušra Maldeikienė

Diskusija yra demokratijos pamatas

veidas.lt

Balandžio pabaigoje Seimo Biudžeto ir finansų komiteto vadovas Bronius Bradauskas ir komiteto narys Povilas Gylys užsipuolė, be jokios abejonės, kompetentingiausią Lietuvos viešosios erdvės analitiką Raimondą Kuodį. „Ižūlus ir nekompetingas“, – tokia buvo diagnozė.

Ar tikrai? Nereikia didelio proto, tik elementarios sąžinės, kad aiškiai matytum, jog būtent Raimondas Kuodis yra daugumos rimtų Lietuvos viešosios ekonomikos diskusijų iniciatorius. Jis pirmasis dar 2004 m. pradėjo kalbėti apie kylantį nekilnojamojo turto burbulą, logiškai ir nuosekliai paaiškino Lietuvos mokesčių sistemines bėdas ir pateikė siūlymų, kaip sistemą reformuoti, aiškiai su skaičiais kalbėjo ir tebekalba apie naujos atominės elektrinės statybos našta, kurią būtina vertinti rimtai, o ne reklaminėmis propagandinėmis kalbelėmis.

Be to, daugiau kaip prieš dešimtmetį jis kalbėjo ir apie „Snoro“ bėdas, kurias, jo žodžiais, būtina kuo skubiau išrišti. Jis vienas iš labai nedaugelio Lietuvos ekonomistų nuolat skaito: tai akivaizdžiai matyti, kaip, deja, nesunku įžvelgti ir tai, kad dauguma kitų su pasaulyje vykstančiomis diskusijomis susipažinę menkai ir nuolat kartoja kelias primityvias kokios vienos senstelėjusios knygutės mantras.

Galima tęsti, bet tereikia pusvalandį „pagūglinti“, ir visa istorija bus kaip ant delno. Su R.Kuodžio argumentais galima sutikti, galima nesutikti, galima sutikti iš dalies, bet kaltinti jį nekompetencija reiškia pasirašyti sau, kaip mąstančiam subjektui, mirties nuosprendį.

Kiek teko patirti (Lietuvos žurnalistai, kaip įprasta, džiugiai surinkę epitetus, kontekstą pamiršo) Broniui Bradauskui kliūva tai, kad R.Kuodis nepalaiko

valstybinio banko idėjos, o Povilas Gylys mano, kad R.Kuodis esąs individualistinės, neoliberalios krypties ekonomistas.

Dėl to, ar Lietuvai būtinas valstybinis bankas, žinoma, kalbėtis galima, tačiau argumentų, o ne jaustukų ir nuosprendžių kalba. Kaip toks bankas atsiras? Kaip ir iš kokių lėšų gana rimtą viešųjų finansų deficitą turinti valstybė suformuos jo kapitalą? Kokiais principais bus skolinama: jei pinigų kaina ir skolinimo sąlygos bus tokios kaip vidutiniškai rinkoje, tai kokia prasmė steigti? Jei sąlygos skirsis ir bus ne tokios griežtos, tai kas gaus tuos „palengvintus“ kreditus ir kas bei kaip dengs riziką? Kaip vertinti tai, kad kai kas gaus konkurencinių pranašumų?

Klausimų begalės, ir jei jau gvildinti šį klausimą, tai ieškant atsakymų. Beje, būtent R.Kuodis, o ne koks B.Bradauskas, tai daugiau kaip dešimt metų daro. P.Gylio kritika dar keistesnė. Jei jis mano, kad R.Kuodis yra neoliberalios krypties ekonomistas, tai akivaizdu, jog profesorius arba nelabai suvokia, kas ta neoliberali kryptis, arba tiesiog nėra skaitęs R.Kuodžio darbų. Kita vertus, o kodėl R.Kuodžio pažiūros turėtų būti tokios išskydusios ir neapibrėžtos, kaip P.Gylio? Nemažai skaitėme profesoriaus tekstukų, kuriuose mintis išsirutulioja į tai, kad turėtų būti „teisingiau“. Kas, taip mąstant, nustatys, kas yra teisingiau? Pats P.Gylys?

Holizmas, kuriam jis sakosi atstovaujantis, tiesą sakant, nėra ekonominės krypties mokykla, greičiau kažkas iš religinio Naujojo amžiaus judėjimo priesakų. Ir neatsitiktinai tokių judėjimų pranašai galiausiai baigia ties kokios nors eilinės garliavos tvora: kai neturi galvoje rimtų kriterijų, lieka raudos, pykčiai ir jausmai.

Galite paklausti, o kodėl čia taip energingai stojau R.Kuodžio pusėn? Žinoma, visada malonu būti toje pusėje, kurioje girdi argumentus ir matai mąstymo pastangas bei jų vaisius. Ir būtų gėda būti ten, kur viskas apsiriboja mergaitiškai lėkštais jausmais ar pasvarstymais, kad Seime turi būti tik turtingi. Pastaroji mintis, beje, priklauso p. B.Bradauskui, kurio pažiūros (jei tai pažiūros) P.Gyliui nekliuvo. Ir vis dėlto ne tai lėmė mano sprendimą viešai išdėstyti, kurioje pusėje esu, o kitas, daug rimtesnis dalykas.

Lietuvą kur nors nuvesti gali tik laisvų, mąstančių ir svarstančių žmonių diskusijos, kurios ir yra politika. Lietuvai mirtinai – kiekvienas į lėktuvą lipantis žmogus artina jos komą – būtina autentiška politika. Tokia politika formuojasi ir atsiranda šalies piliečiams bandant asmenine būtimi ir buitimi pamatyti save ir Lietuvą platesniame valstybės, Europos ir pasaulio kontekste. Žmonės turi kalbėti, kalbėtis ir turi būti girdimi. Ir turi būti girdimi pirmiausia tie žmonės, kurie kasdien tempia labai nelengvo gyvenimo našta, o ne pilkoko politinio elito veikėjai. Tautos labui, pavyzdžiui, jau laikas uždrausti kvailas TV šou laidas, kurias veda ir apie politiką sapalioja mergaitės, dešimt kartų daugiau laiko skiriančios makiažui ir rūbeliams, nei temos, kurią pristatys, analizei.

Esame „sena“ tauta, kurią nuolat sunaikina nenoras kalbėtis ir matyti kitą. Bet kai nematai artimojo kančios, pamatai priešų veidą. Europos statistikos agentūra „Eurostat“ 2013 m. pavasarį paskelbė, kad Europos finansų krizė labiausiai Europoje paveikė lietuvius, kurių namų ūkių išlaidos nuo 2008 iki 2011 m. sumažėjo 15,5 proc. Šiame sąrašė pralenkėme net graikus. Pernai Lietuvos šeimų išlaidos sudarė 72,7 mlrd. Lt ir vis dar buvo 400 mln. Lt mažesnės nei 2008 m., jau kelinti metai smunka realus darbo užmokestis. Tai vyksta šalyje, kurioje bendras ekonomikos pyragas nuo krizės pradžios padidėjo daugiau nei 21 milijardą litų! Tai gal pasvarstykime, kokį pyragą iškepus liks ir tam, kuris alksta?

Dvidešimt metų Lietuvoje užmušinėjama laisva mintis ir bet kokios realiai

veikiančios demokratijos pamatas – laisvų piliečių diskusija. Jau nepriklausomybės aušroje prieš dvidešimt metų išgirdome, kad svarsto ir nepritaria tik tie, kurie arba nemąsto, arba svajoja apie „raudonąją lygiavą“. Žodžiu, jeigu nežiūri p. Vytautui Landsbergiui į burną, savąją iš susižavėjimo pravėręs, esi priešas.

Kad ir kiek keitėsi valdžios – logika ta pati. Vienas socdemų premjeras, jau ekonomikai ugnimi liepsnojant, pasikvietė pusryčių garbią senutę profesorę lituanistę, ir ta užkandusi pamokė ekonomistus, kad kalbėti apie ekonomikos perkaitimą (ar ji žinojo, ką tai reiškia?) gėda, nes viskas tik gerėja ir gerėja. Kuo baigėsi – žinome.

Neseniai Lietuvos politikai (tarp jų net esą Rusijos bijantys konservatoriai) ir dalis ekonomistų prabilo, kad ekonomikai plėtoti mums būtina imigracija iš Rytų – Rusijos ir jos kaimynių. Ar tai reiškia, jog nugalėję okupaciją po dvidešimties metų supratome, kad be „rusų“ gyventi negalime? Ir ar ne pirmieji tokios okupacijos ilgisi tie, kurie iki tol bet kokią pastangą parodyti problemas priskyrė blogai kalbančiojo valiai?